

Загоруйко Наталія Анатоліївна, кандидат філологічних наук

«УКРАЇНСЬКИЙ ПАЛІМПСЕСТ. ОКСАНА ЗАБУЖКО В РОЗМОВІ З ІЗОЮ ХРУСЛІНСЬКОЮ»: МОДИФІКАЦІЯ ЖАНРУ ІНТЕРВ'Ю

«УКРАИНСКИЙ ПАЛИМПСЕСТ. ОКСАНА ЗАБУЖКО В РАЗГОВОРЕ С ИЗОЮ ХРУСЛИНСКОЙ»: МОДИФИКАЦИЯ ЖАРА ИНТЕРВЬЮ

«UKRAINIAN PALIMPSEST. CONVERSATIONS OF OKSANA ZABUZHKO AND IZA CHRUSLINSKA»: THE MODIFICATION OF THE GENRE INTERVIEW

В пропонованій статті здійснено першу спробу визначити жарові особливості книги «Український палімпсест. Оксана Забужко в розмові з Ізою Хруслінською». Проаналізовано жанрові модифікації інтерв'ю-бесіди. Враховуючи медитативний характер бесіди, вказано на близькість тексту розмови з есеїстичним письмом.

Домінантна риса есею – налаштованість на діалог із публікою, на продовження чи навіть провокування дискусії про предмет, стала прикметною ознакою й аналізованого «інтерв'ю-ріки». Первинний текст розмови, який був ретельно опрацьований та трансформований в окремі розділи, в своїй сукупності набуває рис окремого публіцистичного тексту, який, завдяки своїй завершеності, стає важливою ланкою комунікативної схеми «автор – текст – читач». Проаналізовано публіцистичний дискурс «Українського палімпсесту» та вказано на інтертекстуальні зв'язки книги з творчістю письменниці. Підкреслено, що факт появи «Українського палімпсесту» є важливим кроком в процесі інтеграції України у європейський простір.

Ключові слова: *бесіда, есей, діалог, жанрова модифікація, інтерв'ю.*

В статье осуществлено первую попытку обозначить жанровые особенности книги «Украинский палимпсест. Оксана Забужко в разговоре с Изой Хруслинской». Проанализировано жанровые модификации интервью-беседы. Учитывая медитативный характер беседы, указано на близость текста разговора с эссеистическим текстом.

Доминантной особенностью эссе есть настроенность на диалог с публикой, на продолжение или даже провоцирование дискуссии о предмете, которая стала ключевой особенностью и анализированного «интервью-реки». Первоначальный текст беседы, который был тщательно обработан и трансформирован в отдельные разделы, в своей цельности приобретает черты отдельного публицистического текста, который, благодаря своей завершенности, становится важным звеном коммуникативной схемы «автор – текст – читатель». Проанализирован публицистический дискурс «Украинского палимпсеста». Обозначено интертекстуальные связи книги с творчеством писательницы. Подчеркнуто, что факт появления этой книги есть важным шагом в процессе интеграции Украины в европейское сообщество.

Ключевые слова: *беседа, диалог, эссе, жанровая модификация, интервью.*

Summary

In this article the first attempt to define the genre peculiarities of the book «Ukrainian Palimpsest. Conversations of Oksana Zabuzhko and Iza Chruslinska» is made. The genre modification of the interview-conversation are analyzed. Taking into consideration the meditative principle of conversation, the proximity of the conversational text and the essay style is pointed out.

The dominant feature of the essay is the mood for the dialogue with the public, for the continuation or even provoking of the discussion on the subject, which has become the distinctive peculiarity of the analyzed «interview-river». The original text of the conversation, which has been carefully processed and transformed into the separate chapter, is acquiring in its unity the publicistic text, which due to its completeness is becoming the main unit of the communicative scheme «author – text – reader». In the article the publicistic discourse of «Ukrainian Palimpsest» has been analyzed and the intertextual links of the book with the works of the author has been indicated. It is emphasized, that the fact of the appearance of «Ukrainian Palimpsest» is the important step of the Ukrainian integrative process into the European Community.

Key words: conversation, dialogue, essay, the genre modification, interview.

Пріоритети розвитку сучасного суспільства в інформаційно-комунікативну добу зумовлюють не лише перевагу функціонування мас-медійних текстів над іншими видами друкованої продукції в інформаційному просторі, а й саму динаміку розвитку жанрів. Найактивнішою формою комунікації сьогодення є публічний діалог [див. 1], а найбільш поширеним жанром стає жанр інтерв'ю. М. Василенко зауважує, що зараз по-новому сприймається жанроутворення в інтерв'ю, бо традиційне, класичне інтерв'ю, що базувалося на принципі питання – відповідь, зберігаючи свої функціональні особливості, розширюється за рахунок інтерв'ю-співбесіди, інтерв'ю-полеміки, коли респондент і журналіст спілкуються нарівні, користуючись одним і тим же поняттєвим апаратом [2, с. 7].

Трансформаційні процеси, що відбулися у системі журналістських жанрів, дослідники пояснюють як внутрішніми (індивідуальними й загальноредакційними творчими пошуками), так і з зовнішніми (політичними, соціальними, економічними) чинниками [3, с.11].

На сьогодні жанр інтерв'ю достатньо вивчений. Теоретичні підходи щодо нього знаходимо у працях як вітчизняних дослідників так і західних вчених (І. Михайлин, О. Чекмишев, М. Кім, А. Тертычный, В. Ворошилов, А. Вайшенберг, І. Аньєс, М. Халер та інштх), проте пріоритетними аспектами досліджень є вивчення процесів модифікації та трансформації жанрів. Проблем жанрової дифузії торкались Л. Кройчик, В. Учонова, О. Тертичний. Ґрунтовні теоретичні підходи щодо жанрових новоутворень знаходимо у

дослідженнях В. Антонової «Трансформації типологічної та жанрової систем у сучасній журналістиці», М. Василенка «Динаміка розвитку інформаційних та аналітичних жанрів в українській пресі». В. Антонова окреслила процеси гібридизації жанрів: в процесі *конотації* традиційні жанри набувають додаткові значення, які розкривають їх функціональне призначення. Внаслідок *синкретичних* трансформацій елементи різних жанрів утворюють одну довершену конструкцію, що засвідчує як творчий підхід журналістів, так і надає нового звучання медіатексту [1, с. 177].

Однією з важливих причин зміни жанрової парадигми є саме демократизація суспільства: відбувається персоналізація засобів масової інформації, а журналіст перестає бути лише ретранслятором інформації, набуваючи все більшої самостійності [4, с. 275]. На думку С. Шебеліста: «Поширення персонального журналізму загалом та есеїстичних тенденцій зокрема також було реакцією на знеособленість інформації та засилля цензури, оскільки тоталітарна моноідеологія комунізму культивувала і розвивала монологічні жанри» [3, с. 7]. Лев Кройчик підкреслює, що ХХІ століття позначене есеїзацією публіцистики, адже автор займає позицію не стороннього спостерігача подій, а їх активного учасника. Відтак публіцист пропонує аудиторії текст, який не є рівнозначний жанру [5, с. 130].

Перспективні вектори розвитку мас-медійного дискурсу підказує Україні європейський досвід, де журналістика є частиною літератури нон-фікшен, а журналісти пишуть книжкові репортажі, тревелоги, нариси й активно використовують інтерактивний метод бесіди для створення книг-розмов, що в Польщі називають «інтерв'ю-рікою». Ці тенденції відповідають вимогам часу, адже науковці наголошують на необхідності переходу від монологічних жанрів до діалогічних, які не лише уможливають персоналізацію журналізму, а й сприяють залученню аудиторії до обговорення важливих питань, яка перестає задовольнятись інформаційними повідомленнями та прагне аналітичної глибини в осмисленні сьогодення.

Саме таким яскравим прикладом зазначеного є книга розмов Оксани Забужко з варшавською журналісткою Ізою Хруслінською. Варшав'янка, незважаючи на сучасний інформаційний темп, прагнення до оперативності, вдалась до жанру «інтерв'ю-ріки», який начебто не вписується у динамічний ритм доби електронних технологій, проте, відаючи належне інтерактивним жанрам комунікації, зуміла створити текст, який за своїми ознаками переростає жанр інтерв'ю-бесіди, набуваючи рис есеїстичного тексту. Варто зауважити, що термін «інтерв'ю-ріка» доволі умовний, адже методом отримання інформації було не інтерв'ю, за допомогою якого журналіст лише збирає інформацію, а саме бесіда, під час якої журналіст та співрозмовник обмінюються інформацією, бо є рівноправними учасниками комунікативного акту, а висвітлення проблеми потребує не миттєвого, проте ґрунтовного вивчення [6, с. 116].

Саме оригінальність підходу до структурування зібраного матеріалу, його архітектонічні особливості, та притаманні цьому тексту риси креативного соліпсизму зумовлюють актуальність розвідки, а головною метою дослідження є прослідкувати трансформацію жанру інтерв'ю-бесіди О. Забужко з І. Хруслінською «Український палімпсест» та окреслити жанрові особливості тексту.

Відповідно до поставленої мети та завдань у дослідженні застосовано напрацювання таких методів: структурно-типологічного для з'ясування жанрових особливостей тексту; культурно-історичного підходу (проаналізовано значення публіцистики письменниці); герменевтичної методології для дослідження інтертексту; контекстуальний та синтетично-аналітичний підходи до есеїстичних текстів О. Забужко.

Якщо за власним зізнанням О. Забужко, публіцистичні книжки вона пише для того, «щоб глибше вивчити теми, яких інакше так добре не опанувала» [7, с. 125], то остання книга письменниці «Український палімпсест. Оксана Забужко у розмові з Ізою Хруслінською» створена для того, щоб передусім стати ближчою до читача – стати зрозумілішою для

нього. Книгу «розмов про Україну» у форматі «інтерв'ю-ріки» («мега-інтерв'ю») запропонувала письменниці зробити Іза Хруслінська після прочитання роману «Музей покинутих секретів» (саме цей роман був удостоєний літературної нагороди Центральної Європи «Ангелус» минулого року). В інтерв'ю «Українській правді» О. Забужко розповіла, що Анджей Домбровський (голова фонду Колегіуму Східної Європи імені Яна Новака-Єзьоранського у Вроцлаві) організував унікальну інтер-ситуацію, орендувавши у старовинному замку на Заході Польщі резиденцію, де вони жили тиждень, спілкуючись щоденно по 7-8 годин під запис. Як зізнається авторка, в результаті плідних розмов було записано 30 касет [8]. Це був перший етап роботи над цим виданням. Наступним кроком було розшифрування записів, переклад розмови польською, структурування тексту у відповідні частини (книга має 16 розділів).

У листопаді 2013 року книга вийшла польською мовою у видавництві Колегіуму Східної Європи (*Ukraiński palimpsest. Oksana Zabuzko w rozmowie z Izą Chruślińską, Przedmowa Adam Michnik, Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego, Wrocław, 2013*). Український варіант побачив світ цього року у видавництві «Комора» (переклад Дзвенислави Матіяш). Письменниця зауважила, що «Україні ця книжка потрібна, бо в нас усе розсипано, розпорошено, ми постійно живемо в цьому режимі одноденних новин і не маємо часу на скільки-небудь зв'язну аналітику. Тому я рада, що я через Польщу, так би мовити, правою рукою через ліве вухо, змогла висловитися так, як я не маю змоги висловитися в нашому інформаційному просторі» [8].

Ключ до розуміння жанрової специфіки книги є в самій назві книги – *палімпсест*, який можна трактувати у двох аспектах: технічному, бо тексти розмов були реконструйовані з розшифрованих записів, та в концептуальному, адже палімпсестом називають *рукопис на пергаменті, з якого стерто первинний текст і написано новий, крізь який інколи проступає старий*. Саме це й дозволяє говорити про жанрову близькість цієї

книги розмов з есеїстичним письмом, адже домінантною жанровою рисою есею є саме медитація – «міркування на очах у читача» – автор, прагнучи досягти глибини викладу, апелюючи до свого інтелектуального досвіду, вибудовує асоціативні ланцюги, які й допомагають побачити нове у старому. Есею також притаманна налаштованість на розмовну інтонацію та вільний обмін думками [9, с. 49].

На зв'язок тексту «Українського палімпсесту» з есеїстичним письмом вказує й сама Оксана Забужко, називаючи розмову «чистим платонівським бенкетом», «сократичною бесідою» [7, с. 4], адже витoki есеїстичного стилю знаходимо в діалогах Платона, Сократа, роздумах Марка Аврелія й Тертуліана, де на перший план чітко виступає авторське «Я» у поєднанні з ґрунтовним аналізом певної теми [10, с. 4]. Невимушений тон дружньої бесіди Мішеля Монтеня у «Пробах» («Le Essais») започаткував однойменний жанр. Сучасні дослідники жанру, враховуючи композиційну форму твору та момент контакту есе з пограничними жанрами (бесіда, роздум), виділять есей-роздум, есей-інтерв'ю, есей-діалог. Західні критики виокремлюють поряд із розповідним та поетичним – драматичний есей, який має форму діалогу [9, с. 53]. Дослідники публіцистики авторки зауважують, що письменниця в сучасному мас-медійному просторі представляє *журналістику думки* – ту журналістику, в якій українське суспільство має нагальну потребу, а її публіцистична діяльність підвищує компетенцію читача, намагаючись розширити сформовані ЗМІ знання про українське суспільство. Характерно, що одним із прийомів діалогізації публіцистичного тексту О. Забужко використовує відтворення усної бесіди [11, с. 8].

Важливими у цьому контексті є пояснення О. Забужко концепції попередньої книги есеїстики «З мапи книг та людей», адже зауважує, що на «мапі» є власні книги, які «здіймають довкола себе явно видимі “енергетичні збурення”, своєрідні “дольові вихори”, куди втягуються інші “книги й люди”, продукуючи, своєю чергою, нові історії й тексти» [12, с. 11]. За таким самим принципом вибудовується й розмова з Ізою Хруслінською – під час бесіди

«втягуються» інші «книги й люди»: якщо Лесі Українці, Ю. Шевельову, К. Білокур, С. Паличко у попередній книзі присвячено окремі есеї, то в «Українському палімпсесті» про ці постаті йдеться в окремих розділах. Це ж саме стосується есеїв «З мапи книг та людей»: «Планета Полин: Довженко – Тарковський – фон Трієр, або Дискурс нового жаху», «Ціна Вінні-Пуха» тощо.

Відштовхуючись від розуміння жанру як *оптимальної форми реалізації творчого задуму*, а співбесідники прагнули створити «книгу розмов про Україну», розповіді, за словами О. Забужко, «небайдужій тобі культурі про своє “одразу все”, “одним пакетом”» [7, с. 4], налагодивши міжкультурний діалог між українцями та поляками, висвітливши актуальні проблеми й зачепивши невирішені конфлікти, можна говорити про трансформацію первинного жанру дружньої бесіди у вторинний, який набуває рис есеїстичного тексту. Домінантна риса есею – налаштованість на діалог із публікою, на продовження чи навіть провокування дискусії про предмет розмови [4, с. 275] – стала прикметною ознакою й аналізованого «інтерв'ю-ріки». Первинний текст розмови, який був ретельно опрацьований та трансформований в окремі розділи, міг би бути розчленований на окремі інтерв'ю-бесіди, але в своїй сукупності розділи набувають рис окремого публіцистичного тексту, який, завдяки своїй завершеності, стає важливою ланкою комунікативної схеми «автор – текст – читач». М. Бахтін зазначав, що твір є важливою частиною комунікативного акту точнісінько так само, як і репліка діалога, адже окремий твір пов'язаний з іншими творами-висловлюваннями: з тими, на які він відповідає, і з тими, які відповідають на нього. Саме завершена цілісність тексту уможливорює відповідну реакцію на нього [13, с. 254]. Враховуючи це, ця книга є важливою «реплікою» щодо попереднього доробку інтелектуалки та актуальним публіцистичним словом зокрема. Зазначене дає можливість говорити не лише про трансформацію первинних жанрів, а й про *діалогічні обертони* (М. Бахтін) на різних

структурних рівнях цієї книги, які порушуючи цілу низку складних питань й відповідаючи ним, виходять за жанрові межі інтерв'ю-бесіди.

Композиційно книга складається із 16 розділів, які є окремими бесідами навколо ключових моментів біографії письменниці, її творчих здобутків та актуальних проблем постколоніального суспільства. Співрозмовники торкаються проблем культури, політики, історії. Окрім назви, кожний розділ має епіграф, а текст розмови супроводжується примітками, які полегшуються сприйняття контексту. Як вже зазначалось, порушуючи низку актуальних проблем, розмова О.Забужко набуває рис публіцистичності та належить до антиколоніального дискурсу. Детально розповідаючи про свій родовід та роки формування, письменниця переходить до масштабних роздумів про долю нашої країни. Як зауважила у своєму відгуку на книгу Жанна Куява: «Пані Забужко аналізує роки української “умовної” незалежності з усіма генетичними хворобами нашої держави та нашого суспільства, відповідає на запитання: як ми опинилися там, де опинилися, чому нині відбувається те, що відбувається» [14]. Відтак, наскрізні теми розмови з Ізою Хруслінською – це теми, яких неодноразово торкалися українські інтелектуали та сама Оксана Забужко в своїй культурологічній есеїстиці: здобуття незалежності, проблема українського провінціалізму, національна ідентичність, загрози масової культури, чорнобильна трагедія, небезпеки імперських міфів, тема ОУН, голодомору, наслідки постколоніальних травм.

Значна частина розділів книги присвячені творчому доробку О. Забужко та є присутніми коментарями до нього. Літературознавчим дослідженням «Шевченків міф України», «Філософія української ідеї та європейський контекст» присвячений розділ *Розділ VI «Прочитати заново: Тарас Шевченко та Іван Франко»*; *Розділ VII «Втрачена Україна»* зосереджений навколо монографії «*Notre Dame d'Ukraine: українка в конфлікті міфологій*»; *Розділи «Місія Фортінбраса», «Втрачені ілюзії дев'яностих», «Про небезпеки для України»* пов'язані із збірками есеїстики

«Let My People Go. 15 текстів про українську революцію», «Хроніки від Фортінбраса. Вибрана есеїстика 90-х», «Репортаж із 2000-го року»; у *Розділі XI «Покинуті секрети»* йдеться про роман «Музей покинутих секретів»; *Розділ XIII «Одне з облич української долі»* присвячений окремому есею «Катерина: Філософія мовчазного бунту, або конспект до ненаписаної біографії»; коментарі щодо відомого листування О. Забужко та Юрія Шевельова «Листування на тлі доби» маємо у *Розділі XVI «Навколо Шевельова»*; *Розділи «Постчорнобильська бібліотека, або ж Обличчя української літератури»*, «Дилеми українського письменника» торкаються сучасного літературного процесу та тяжіють до культурологічної есеїстики; у *Розділі III «Перелом»* письменниця повертається до есею «Планета Полин: Довженко – Тарковський – фон Трієр, або Дискурс нового жаху». Характерно, що власний інтелектуальний досвід О. Забужко дає можливість співрозмовникам піднімати колосальні соціокультурні пласти, які далеко виходять за межі творчості авторки.

Хоча розмова відбувалась до початку сумнозвісних подій на Майдані, особливої актуальності набувають розділи «Місія Фортінбраса», «Втрачені ілюзії дев'яностих», «Про небезпеки для України», які засвідчили здатність української інтелектуалки не лише аналітично мислити, але, що найважливіше – прогнозувати. Ключовою проблемою України, на думку письменниці, є розмита національна ідентичність, штучно підтримана в постколоніальному стані [7, с. 148]. Пояснюючи феномен режиму В. Януковича, авторка зазначає, що після краху СРСР до влади прийшов кримінальний клас, а головним трендом масової культури став кримінальний шансон, який завдаючи удари по чуттєвості, по культурному коду нації, зумовив її масове отупіння [7, с. 279].

Говорячи про теорію поділу на дві України, яка вперше була оприлюднена 1994 року російськими «євразійцями» (ідеолог А. Дугін), письменниця твердить, що це довготермінова програма повернення України в лоно «руського мира» [7, с. 249]. Попереджала, що «це не погляди

маргінальних або ж ексцентричних політиканів, – це продумана і системно втілювана в життя інформаційна політика». А ігнорування цих рецидивів імперського синдрому з боку Росії – *ознака культурного та політичного інфантилізму* [7, с. 250].

Порушуючи проблему двомовності, О. Забужко наголошує на необхідності виваженої державної політики, яка б консолідувала націю. Замість того, щоб віддати Донбас, вона пропонує побудувати там музей Ємми Андіївської, зазначаючи, що зі Сходу України походять відомі інтелектуали та митці – В. Стус, І. Дзюба, Іван та Надія Світличні, А. Горська, М. Руденко, яким аж ніяк не можна закинути брак любові до України. Водночас маємо обґрунтовану критику квазінаціоналістичних партій, які вдаються до антисемітської та расистської лексики, провокуючи нові суспільно-політичні непорозуміння [7, с. 299].

Великий інтересу, з огляду на активне педалювання пропагандою теми ОУН в сучасному інформаційному просторі, викликають міркування письменниці щодо кремлівської «бандерофобії», причини якої вбачає у страхові імперії перед нескореним почуттям гідності українських вояків, адже «навіть після тридцяти років табору вони й далі поводитись як військовополонені і такими себе вважали» [7, с. 368].

Не оминули співбесідники й комічної побожності В. Януковича, яка видається їм цілком типовою для тієї групи, яку він презентує – «це такий собі варіант “Хрещеного батька”, мафія, члени якої у чорних лімузинах слухняно приїжджають до церкви й “дякують” батюшці щедрими пожертвуваннями, зовсім у язичницькому дусі» [7, с. 291].

Торкаючись проблеми єдності поколінь та відстоюючи проєвропейський вектор розвитку України, Оксана Забужко підкреслює, що В. Стус учився європейської культури не лише з віршів Рільке, а й напряду від вітчизняної інтелігенції з того покоління, яке ще належало до європейської культурної родини. Відомо ж, що шістдесятники мали духовних наставників, тих митців та інтелектуалів, яким удалось вижити в

сталінських таборів та повернутись в Україну. Без перебільшень такими постатями були Борис Антоненко-Давидович, Надія Суровцева, Григорій Кочур, які донесли до молодшого покоління дорогоцінне свідчення очевидців духовного розквіту 30-х років та його брутального винищення. Вони усвідомлювали, що Україна *раніше не була радянська, і що потенційно вона могла би бути інша, якби не СРСР* [7, с. 102]. Саме тому наголошує, що однією з найважливіших умов для постання нових явищ у культурі, науці та інших сферах, є власне необхідність тягlosti, що неперервно триває принаймні три покоління [7, с. 104]. У ми цьому контексті письменниця говорить й про своїх батьків, які належали до дисидентського середовища й виховали її всупереч советизації: «Я мала все це засвоювати як противагу офіційній радянській освіті й вихованню» [7, с. 19], – розповідає вона. Для О. Забужко то було початком подвійного сприйняття світу, поділу його на свій і зовнішній. На прикладі своєї матері, вона говорить про екзистенційні зусилля людини у протистоянні тоталітарній системі, адже більша частина життя йшла на те, щоб «не збожеволіти, не дати себе розтоптати» [7, с. 67]. Водночас вона говорить про етичну складову руху шістдесятків, адже «до руху належали люди, які зробили свідомий вибір на користь слабших і скривджених, стаючи на бік культури, приреченої а знищення» [7, с. 365].

Письменниця прагне розширити уявлення читача про феномен шістдесятництва, пояснюючи, що насправді рух шістдесятників творило і підтримувало значно численніше гроно людей, сумарна енергія котрих, попри те, що радянська влада упродовж десятиліть її всіляко нищила й придушувала, могла – станом на 1989-1991 рр. – ще дати Україні потужний імпульс до тодішньої «оксамитової революції», дати концепцію незалежної демократичної держави як правої наступниці Української Народної Республіки [7, с. 117]. Саме тезу про широке коло дисидентів вона й вкладає в уста Дарини Гощинської з «Музею покинутих секретів»: «Якби була змога облічити, скільки їх, таких, у тім поколінні було – не арештованих, не посаджених, не в несених у списки Amnesty International» [7, с. 49].

Неабиякого занепокоєння у співрозмовників викликають тектонічні суспільні зміни, прагматичність світу та втрата національних традицій. У цьому контексті О. Забужко говорить про роль Лесі Українки, яка є однією з нечисленних мислителів, хто перед Першою світовою війною, зуміла передбачити негативні наслідки тоталітаризму: плебеїзацію та люмпенпролетаризацію європейської цивілізації, ті вища, що вповні розвинулись лише у ХХ столітті [7, с. 195]. Аналізуючи вади сучасного суспільства, О. Забужко звертає увагу на *культуру успіху*, так зване «нுவоришество», яке базується на відкиданні культури страждання – натомість захоплення легким життям, повним блиску і грошей [7, с. 148]. Саме це зумовлює гонитву за показовим багатством, яке стає заміником самореалізації. Феномен культури успіху письменниця пояснює прагненням реваншу за минуле, що зумовлений комплексом меншовартості. На цьому тлі вона говорить про генерацію вихідців з радянської номенклатури саме як про покоління реваншу [7, с. 360].

В контексті творів Лесі Українки «Касандра», «Кам'яний господар» цікавими є міркування щодо образу сильної жінки – «красивій жінці все можна». На думку письменниці, Ю. Тимошенко як жінка-політик прекрасно вміла відкрито експлуатувати сексуальність як засіб утримання влади [7, с. 206].

Українсько-польському порозумінню присвячений Розділ XII «Трагічне переплетення – польсько-українські стосунки». Запорукою вирішення спільних проблем, зокрема щодо відповідальності УПА за волинську різанину О. Забужко вважає визнання УПА воюючою стороною в Другій Світовій війні: «Спершу має встановитися усвідомлення того, що інший має право бути іншим, домовленість про використання слів у тому самому значенні – і лише після цього може початися діалог. Коли ж припускаємо, що українці не рівноправна сторона, не партнери, ніякого діалогу бути не може» [7, с. 346]. Важливим складником процесу десовєтизації є повернення українській громадській думці саме ту частину

польської культури, яка могла би зміцнити самих українців і в сенсі реставрації історичної пам'яті, і в усвідомленні ними ж їхньої власної присутності в Європі [7, с. 333].

З особливим пієтетом співрозмовники говорять про постать Юрія Шевельова – науковця світового рівня (Розділ XVI «Навколо Шевельова»). Оксана Забужко, окреслюючи значення інтелектуального внеску Шереха, наголошує: «Ю. Шевельов довів, що покоління українського Розстріляного Відродження мало багато чого сказати. Показав, що могло вирости із того, що у 20-х роках ХХ століття було паростками, яким не судилося розвинути» [7, с. 109]. Підкреслено виняткову роль вченого: «Шевельов був взірцем “системного мислителя”, останнім таким у сучасній українській інтелектуальній історії» [7, с. 375]. Авторка звертає увагу читача на ідеологічну незаангажованість мислителя. Письменниця влучно підкреслює, що Ю. Шевельов «не піддався жодній хворобі, його не “спокусив” ані комунізм, ані націоналізм, ані жоден інший “ізм”. Зберіг свою окремішність» [7, с. 376]. Юрій Шевельов вважав, що для незалежної України немає нічого небезпечнішого за ідеологію Донцова – ідеологію нетолерантності. Критичне мислення дозволило Шереху, говорячи про страшних ворогів українського відродження, окрім Москви називати й *український провінціалізм та комплекс кочубеївщини* [16, с.70].

Великого інтересу, з огляду на сучасні спроби реформувати систему освіти в Україні, набувають міркування О. Забужко щодо ролі школи у вихованні таких особистостей, як Єжи Гедройць, Юрій Шевельов, адже то була інституція, *покликана сформувати самостійне мислення*. Молода людина вчилася, щоб уміти перетворювати світ таким чином, аби він відповідав певній ієрархії цінностей. Система освіти була влаштована так, щоб людина могла сформулювати і висловити власну позицію. Школа повинна була готувати людей, які мали балотуватися на виборах. Тимчасом теперішня система освіти покликана підготувати виборця до того, щоб поставити хрестик біля прізвища одного з кандидатів. Мета

загальнообов'язкової системи тестування – не навчити мислити, а вибрати правильний варіант і з кількох запропонованих [7, с. 124]. Відтак, вища школа має бути спрямована на формування покоління, для якого, перефразовуючи Оксану Забужко, освіта не означає тільки здобуття диплома, а означає передовсім такий вишкіл культури мислення, у висліді якого людина почувала відповідальною за світ навколо себе [7, с. 110].

Говорячи про здобуття незалежності, співрозмовники торкаються теми Чорнобиля, який став переломним моментом в історії України. Т. Гундорова одна з перших сформулировала тезу, що ця трагедія асоціюється не лише з соціо-техно-екологічною катастрофою, а й стає символічною культурною подією, текстом про відкладення кінця цивілізації [17, с. 8]. І якщо дослідниця зауважує, що Чорнобиль, збігшись у часі з процесом розпаду тоталітарної радянської свідомості, став символічним тлом цього розпаду, то на думку О. Забужко саме «за місяць після Чорнобильської катастрофи відбулося звільнення України від страху перед імперським міфом» [7, с. 79].

Окремо хотілось би сказати про інтертекстуальний зв'язок «Українського палімпсесту» з збіркою есеїв «З мапи книг та людей». Відчувається: якщо не підчас розмови, то у процесі структурування тексту, співбесідники послуговувались тією «мапою», адже вона містить ключові моменти інтелектуальної біографії авторки. Розділи «З мапи книг та людей»: «Читати», «Писати», «Бачити», «Жити» не лише вплинули на структуру «Українського палімпсесту», – вони там знаходять своє продовження, особливо в розділах «Коріння», «Формування», «Перелом», «Навколо Шевельова».

Книга «Український палімпсест. Оксана Забужко в розмові з Ізою Хруслінською» розширює не лише уявлення про інтерв'ю як газетно-журнальний жанр, демонструючи необмежені можливості журналістського методу, а й функції самого журналіста. На прикладі цього видання видно, що трансформаційні процеси в царині жанрів зумовлені сукупністю важливих факторів: від зацікавленості видавця, який надав фінансову підтримку для

реалізації такого масштабного проекту до творчих пошуків журналіста, який активно виключаючись у культурологічний дискурс, розширює свій інструментарій запозиченнями з суміжних галузей, зокрема літератури (потверджуючи, до речі, й міждисциплінарну природу журналістики). «Український палімпсест» – дітище європейської публіцистичної школи, яка готує висококласних фахівців, здатних сформулювати свій власний погляд на світ, стаючи активним учасником діалогу в інформаційно-комунікативну добу.

З огляду на пороєвропейський вектор розвитку нашої держави, розмова О. Забужко з Ізою Хруслінською набуває символічного значення та ще раз потверджує здатність інтелектуалів активізувати суспільний (навіть міжнаціональний) діалог. Беручи до уваги масив порушених тем, прагнення переглянути спільну українсько-польську історію, а головне зізнання І. Хруслінської, яка сказала словами Яцика Куроня: «...у мене відчуття, що я побагатшав на Україну, що я завдячую українцям своїм внутрішнім і духовним багатством» [7, с. 6], можна констатувати, що «Український палімпсест» – це важливий крок у процесі інтеграції України у європейський простір.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонова В. И. Трансформации типологической и жанровой систем в современной журналистике : дис. д-ра филол. наук : спец. 10.01.10 «Журналистика» / В. И. Антонова. — Саранск, 2006. — 248 с.
2. Василенко М. К. Динаміка розвитку інформаційних та аналітичних жанрів в українській пресі : монографія / М. К. Василенко. — К. : Інститут журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка, 2006. — 238 с.
3. Шебеліст С. В. Особливості розвитку сучасної української есеїстики в системі журналістських жанрів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій : спец. 27.00.04 «Теорія та історія журналістики» / С. В. Шебеліст. — К., 2009. — 13 с.
4. Шебеліст С. Трансформаційні процеси в системі журналістських жанрів / С. Шебеліст // Вісник Львівського університету. Серія «Теле- та радіожурналістика». — Львів, 2010. — Вип. 9. Ч.1. — С. 274—280.

5. Кройчик Л. Е. Система журналистских жанров // Основы творческой деятельности журналиста / Под ред. С. Г. Корконосенко. — С.Пб., 2000. — С. 125—168.
6. Тертычный А. А. Жанры периодической печати: Учебное пособие / А. А. Тертычный. — М. : Аспект Прогресс, 2000. — 312 с.
7. Український палімпсест. Оксана Забужко в розмові з Ізою Хруслінською ; [пер. з польської Д. Матіяш; за ред І. Андрусяка, О. Забужко]. — К. : КОМОРА, 2014. — 408 с.
8. Забужко О. Оксана Забужко: ХХІ століття буде «жіночим». [Електронний ресурс] / О.Забужко // Українська правда. — 23.10.2013. — Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/person/2013/10/23/141363/>. Дата доступу: 31.07.2014.
9. Шебеліст С. Теоретичні аспекти жанру есею / С. Шебеліст // Слово і Час. — 2007. — № 11. — С. 48—56.
10. Швець Г. Д. Есеїстика Василя Барки: жанрова специфіка та проблематика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / Г. Д. Швець К., 2006. — 14 с.
11. Стеблина Н. О. Сучасна українська письменницька публіцистика у варіанті виступів О. Забужко, Т. Прохаська, Ю. Андруховича : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій : спец. 27.00.04 «Теорія та історія журналістики» / Н. О. Стеблина. — К., 2011. — 19 с.
12. Забужко О. З мапи книг і людей : [збірка есеїстики] / Оксана Забужко : Meridian Czernowitz. — Кам'янець-Подільський, ТОВ «Друкарня “Рута”», 2012. — 376 с.
13. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин ; [Сост. С. Г. Бочаров, примеч. С. С. Аверинцев и С. Г. Бочаров]. — М. : Искусство, 1979. — 423 с.
14. Куява Ж. Зросійщення українства: історія хвороби від Оксани Забужко. [Електронний ресурс] / Ж. Куява // Слово Волині. — 27.07.2014. — Режим доступу : <http://slovovolyni.com/ukr/blog/29/24142/>. — Дата доступу: 31.07.2014.
15. Забужко О. Музей покинутих секретів : [роман] / Оксана Забужко. — К. : КОМОРА, 2013. — 832 с.
16. Шевельов Ю. З історії незакінченої війни / Юрій Шевельов ; [упоряд. О. Забужко, Л. Масенко]. — К. : Видавничий дім «КМ Академія», 2009. — 471 с.
17. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн / Тамара Гундорова. — К. : Видавництво «Часопис “Критика”», 2005. — 263 с.

LITERATURE

1. Antonova V. Transformations of the Typological and Genre System in the Comprehensive Journalism : Thesis for the Degree of Doctor in Philological Science : specialty 10.01.10 Journalism / V. Antonova. — Saransk, 2006. — 248 p.
2. Vasylenko M. The Dynamics of The Development of Information and Analytical Genres in the Ukrainian Press : [monograph] / M. Vasylenko. — K. : The Institute of Journalism of Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2006. — 238 p.
3. Shebelist S. V. The Specificity of the Ukrainian Essay Writing Development in the System of Journalistic Genres: the autoref. of the thesis for the gaining of the Candidate Degree in Social Communication : specialty 27.00.04. «Theory and History of Journalism» / S. Shebelist. — Kyiv, 2009.
4. Shebelist S. Transformational Processes in the System of Journalistic Genres / S. Shebelist // Visnyk Lviv University. Ser. «TV and Radio Journalism». — Lviv, 2010. — Is. 9. Pt. 1. — P. 274—280.
5. Krojchyk L. The System of Journalistic Genres // The Basis of Creative Work of a Journalist ; [Edited by S. Korkonosenko]. — S. Pb., — P. 125—168.
6. Tertychnyj A. The Genres of Press ; [text-book] / A. Tertychnyj. — M. : Aspect Progress, 2000. — 312 p.
7. Ukrainian Palimpsest. Conversations of Oksana Zabuzhko and Iza Chruslinska : [translated by D. Matijash ; edited by I. Andrusjak, O. Zabuzhko]. — K. : KOMORA, 2014. — 408 p.
8. Zabuzhko O. O. Zabuzhko : The 21 Century will be «Female». [Electronic resource] / O. Zabuzhko // Ukrainian Truth. — 23.10.2013. — Reference: <http://life.pravda.com.ua/person/2013/10/23/141363/>. — Accessed: 31.07.2014.
9. Shebelist S. The Theoretical Aspects of Essay / S. Shebelist // Word and Time. — 2007. — № 11. — P. 48—56.
10. Shvets H. D. The Vasyl Barka's Essay Prose: The Genre Specific and Problems : the autoref. of the thesis for the gaining of the Candidate Degree in Philological Science: specialty 10.01.01 «Ukrainian literature» / H. Shvets. — Kyiv, 2009.
11. Steblyna N. Modern Ukrainian Journalism of Writers in Versions of Statements of O. Zabuzhko, T. Prohasko, Y. Andrukhovych: the autoref. of the thesis for the gaining of the Candidate Degree in Social Communications: specialty 27.00.04 «Theory and History of Journalism» / N. Steblyna. — Kyiv, 2011. — 19 p.
12. O. Zabuzhko. From the Map of Books and People : [essays] / Oksana Zabuzhko : Meridian Czernowitz. — Kamyanyets-Podilsky, TOV «Publishing house “Ruta”», 2012. — 376 p.

13. Bakhtin M. M. *Esthetics of the Word Creative* / M. M. Bakhtin ; [Edited by S. Bocharov, S. Averinzev]. — M. : Art, 1979. — 423 p.
14. Kujava Z. *The Russification of the Ukrainian Community : The case history from Oksana Zabuzhko*. [Electronic resource] / Zanna Kujava // *Slovo Volyni*. — 27.07.2014. — Reference : <http://slovovolyni.com/ukr/blog/29/24142/>. — Accessed : 31.07.2014.
15. O. Zabuzhko. *The Museum of Abandoned Secrets* : [novel] / Oksana Zabuzhko. — K. : KOMORA, 2013. — 832 p.
16. Shevelov G. *From the History of Unfinished War* / G. Shevelov ; [Edited by O. Zabuzhko, L. Masenko]. — K. : Publishing House «KM Academy», 2009. — 471 p.
17. T. Hundorova. *The Post-Chornobyl Library. Ukrainian Literary Postmodernism* / Tamara Hundorova. — K. : KRYTYKA, 2005. — 263 p.